

A KÖNYVEK MEGBÉLYEGZÉSÉRŐL. ¹

Pontosan készült címjegyzék, lelkiismeretesen keresztülvitt lapszámozás és ügyesen ráillesztett bélyeg, mint tudva van, a legfontosabb rendszabályok valamely bibliographiai gyűjtemény megőrzésére. E rendszabályok — egyik úgy, mint másik — elengedhetetlenek; mert míg közülök bármelyik fontos bizonyítékul szolgál a tulajdonjog kérdésében, addig a három együttvéve kétségbevonhatatlanul biztosítja e jogot. Eszerint ez óvatossági rendszabályok együttvéve megkímélnék minden hosszadalmas visszaköveteléstől, a mennyiben azt feleslegessé teszik; megkímélnék a törvényszékek segítségül hívásától, minthogy pillanatra sem hagynak kétségben ezek ítélete iránt, egyszersmind módot nyújtanak arra, hogy akár a legbecsesebb gyűjtemények is könyvnyű szerrel megőriztessenek.

E körülmény már több ízben arra indított, hogy Önhöz forduljak és újabban is Önökkel szemben oly hathatósan pártoltam a címjegyzékek készítését és a lapszámozást, hogy szükségnek látom ismét visszatérni e tárgyra. Addig is időszerűbbnek

¹ Ezen cím alatt *Fallières A.*, a francia köztársaság közoktatási és szépművészeti ügyek minisztere, az 1885-ik év folyamán, az ország összes kerületi főnökeihez egy körlevelet intézett, melyben a kerületekben levő nyilvános könyvtárak és gyűjtemények megbélyegzését rendeleti uton szabályozza s ennek rendszeres keresztülvitelét szívükre köti. E rendelet a könyvtári administrationnak egy igen fontos kérdését: a könyvbélyegzést oly szakértelemmel és alapaossággal tárgyalja, hogy közrebocsátását a szakférfiak mindenfelé, mint könyvtártani vivmányt üdvözölték, mely minden nyilvános könyvtárban haszonnal alkalmazható. Mi a hazai könyvtárügynek véltünk szolgálatot tenni, midőn a rendeletet a »Petzholdt-féle Neuer Anzeiger« XLVI. évf. 1885. 44—47. l. nyomán magyar fordításban egész terjedelmében lenyomattuk.

és sürgetőbbnek látom az Önök figyelmét a gondjaikra bizott tárgyak bélyegzésére irányozni. Némely könyvtárnokok bizonyára azon nagy hibában szenvednek, hogy a bélyegzésnek nem tulajdonítanak annyi érdeket, a mennyit e rendkívül fontos biztosíték megkövetel; holott nagyon szükséges, hogy előnyeiket jobban megismerjék és Önöknek módjokban legyen ezekről őket meggyőzni.

A címjegyzék lehetővé teszi, hogy valamely könyv otthléte vagy hiánya a sorokban észrevéteessék, s hogy néha a benne foglalt leírás segélyével egy kötet minden mástól megkülönböztethető, és ha elcsikkasztatott, visszakövetelhető legyen. A lapszámolás eszközt nyújt arra, hogy a kéziratoknál egyes kiszakított lapok hiányát constatálhassuk és a kitépott részek felkeresése és felismerésére vezet; a bélyeg pedig, melyet eltávolítani nem lehet, a lopásnak elejét veheti, ha pedig már elkövettetett, minden esetben felismerhetővé teszi bárki előtt is és anyagi bizonyítékot szolgáltat a tulajdon mellett, a legjobb, a legvilágosabb, mert legkevésebbé megtámadható bizonyítékot.

Némely könyvtárnokok oda nyilatkoznak, hogy e rendszabály árt a tárgyaknak és ennek ürügye alatt elvetik ennek alkalmazását, úgy hogy a főfelügyelőség könyvtárakat és pedig igen értékes könyvtárakat nevezett meg előttem, a melyekben a bélyegzés egyáltalában nincs szokásban. Azonban ez az ürügy nem ér semmit, különösen a mai bélyegek kitűnő volta mellett, mert ügyesen ráillesztve egyáltalában nem disztelenítik el a könyvet; s viszont olyan előnyöket nyújtanak, hogy ezekért egy s más alkalmatlanságot, ha csakugyan forog fenn ilyesmi, el kell nézni.

Fontos tehát, hogy nyilvános könyvtáraink összes tárgyai: nyomtatványok, kéziratok, oklevelek, metszetek, térképek vagy tervrajzok gondosan bélyegezve legyenek, és sürgősen felhívom Önt, maire úr, rendelkezzeék, hogy ezt tegyék a .....-i könyvtárban is.

Mindenekelőtt gondoskodják arról, hogy a kéziratok, oklevelek, sajátkezű iratok, ősnymtatványok, a ritkább, vagy kézíratos jegyzetekkel ellátott művek, szóval a különös becsesel bíró tárgyak a könyvtárnok kiváló figyelmének tárgyai legyenek. Csak ha ezek megbélyegeztettek, lehet a többi műveleteket

folytatni a könyvtárnok tetszése szerint, de mindenesetre félbeszakítás nélkül.

Kéziratoknál épen úgy, mint nyomtatványoknál a bélyeg a kötet elejére és végére s a közbeneső lapok valamelyikére illesztendő. Némely könyvtárakban szokás a középső bélyegnek egy meghatározott lapot választani ki; és ez igen czélszerű rendszabály az azonosság felismerésének megkönnyítésére — sikasztás esetén.

Ha valamely kötet — akár írott, akár nyomtatott — több külön darabot tartalmaz, ezek mindenike úgy tekintendő, mintha különálló volna.

A bélyeg, a mennyire csak lehetséges, a lap közepére illesztendő, úgy azonban, hogy a szöveget el ne takarja, különösen ha kéziratokról van szó, melyeknek jegyei nehezen olvashatók. Mindenesetre czélszerűbb a szöveg közé, mint a tiszta lapszélre nyomni a bélyeget, mert azt csak le kell metszeni, hogy a bélyeg eltávolíttassék. Ha tiszta lapok találhatók nyomtatott vagy beírt hátlappal, igen ajánlatos ezekre nyomni a bélyeget.

Festmények és kézíratos díszítményeknél soha sem szabad a színezett oldalra nyomni a bélyeget, inkább a hátlapra kell egy kis bélyeget nyomni, de vigyázva, hogy a színek szét ne fussanak, inkább a szöveg egy kis részét takarja el a bélyeg.

Oklevelek, metszetek és terveknél a bélyeg az írással, nyomtatással, metszéssel vagy könyomással borított levélnek szintén hátlapjára nyomandó.

Sajátkezűleg írt levelek — ha csak lehet — az aláírás hátlapján bélyegezendők meg.

Az sem mindegy, milyen bélyegnem használtatik. Ugyanis csak nedves bélyegzők alkalmasok, mert a szárazok nem elég szembetűnők.

A fémbélyegeknél, a melyeket néhány évvel ezelőtt általánosan használtak, az a rossz oldalak volt, hogy félni kellett attól, hogy a festék szélyelfut rajtok; most rúggyanta-bélyegzők vannak használatban, melyek a fém-bélyegzőnek minden előnyeiket egyesítik magukban ennek árnyoldalai nélkül, mert csekély nyomás mellett is kitörülhetetlenek maradnak.

Legczélszerűbbek a mérsékelt vagy csekély átmérőjű hosszúkas alakú bélyegzők, minthogy a legkisebb helyre is oda illeszthetők, a nélkül, hogy a szöveget elfednék; ezért a nagy könyvtárak rendszeren két bélyeget használnak: az egyik mindennapi használatra van rendelve, a másik pedig, mely az előbbinél kisebb, azon darabokra illesztetik, melyeknek bélyegzése igen nagy vigyázatot kíván. Ajánlatos a bélyegzők közül a leg-egyszerűbbet választani — és pedig diszítványok vagy czímerok nélkül; így kevesebb helyet foglalnak el, ezért czélszerűbbek és egyszersmind jutányosabbak is. A felírás egy vonallal bekerítve, apró betűkkel okvetlenül magában foglalja e két szót: . . . .-i könyvtár.

Lényeges kellék, hogy az alkalmazott festék kitörülhetetlen legyen és ellentálljon minden vegyi hatásnak: az olajos nyomdafestékek, különösen a veres különféle fajai elegendő mérvben egyesítik magokban e két tulajdonságot. Hogy a bélyegfesték hamar megszáradjon, a nélkül, hogy a szomszéd lapokat beszenyeyezné és a bélyeg lenyomata színét ne hagyja s így el ne halványuljon, alkalmas szikkasztó anyagot kell használni.

A bélyegzőt gyakran kell tisztogatni és a bélyegfestéket hig és egyenletes állapotban kell a felszívására rendelt váncosra önteni, hogy tiszta lenyomatot nyerjünk és a kötetek beszenyeyzését elkerüljük.

Ezek azon részletek, maire úr, a miknek a városában levő könyvtárnokokkal való közlésére kérem. Bizonyára fölösleges lenne még erélyesebben sürgetni e rendszabályt, a mely a nyilvános könyvtárak birtokában levő becses tárgyaknak megőrzése szempontjából fontosabb minden másnál. Ön felfogja, mily nagy fontossága van e dolognak és én nem is kétlem, hogy az Ön buzgalma jó végre viszi. Én pedig köszönettel veszem Öntől, ha a tett intézkedésekről értesítend. — A közoktatás és szépművészeti ügyek minisztere Fallières A.

* * *

Ezen közlemény kapcsolatában megemlítjük, hogy a Nemzeti Múzeum könyvtárában a kétféle bélyegző, valamint a bélyegzés azon módja, melyet a rendelet ír elő, régi idő óta van alkalmazásban. Itt is minden könyv rendszerint *első* és *utolsó* lapon

bélyegeztetik meg, de hogy ezeken kívül melyik lapot vagy lapokat kelljen még megbélyegezni, ez a könyv kiállításától s más körülményektől függ s a könyvtári oeconomia dolga. Mi azon intézkedést, hogy egy könyvtárban minden könyv bizonyos meghatározott lapon, annak lapszáma, nagysága, terjedelme és más körülmények tekintetbe vétele nélkül chablonszerűen megbélyegeztessék, több oknál fogva czélszerűnek nem tartjuk. Több ok szól ellene, mint mellette. Ezért nem is alkalmazzuk.

A mi magát a bélyegzőt illeti, erre nézve saját tapasztalásunkból mondhatjuk, hogy az általunk látott európai nyilvános könyvtárak közt mi a bási egyetemi könyvtár bélyegzőjét tartjuk legezélszerűbbnek. Ez a posta-bélyegzők mintájára van szerkesztve s a könyvtár köriratán kívül még kétféle számbetétekkel bir, melyek azon évet és napot jelzik, melyeken a könyv a könyvtárban megbélyegeztetett. A mint egy könyv a könyvtárba érkezik és a járulék naplóba bevezetetik, azonnal meg lesz bélyegezve s a bélyegzőn azon dátumot kapja, a mely alatt a naplóba bevezetett. A bélyeg tehát egyúttal a könyv provenienciájáról tájékoztatja az olvasót s a járulék naplóval együtt a könyvtári oeconomia legéberebb ellenőrzője. Ebből megtudja az olvasó, hogy egy könyv mikor érkezett a könyvtárba s a megérkezéstől kezdve mennyi idő kellett arra, hogy felvétessék, lajstromoztassék és beköltessék. Ezért ezen bélyegzőt mint vívmányt üdvözljük s a nyilvános könyvtáraknak melegen ajánljuk.

Szerk.

